ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 18 juni 2016

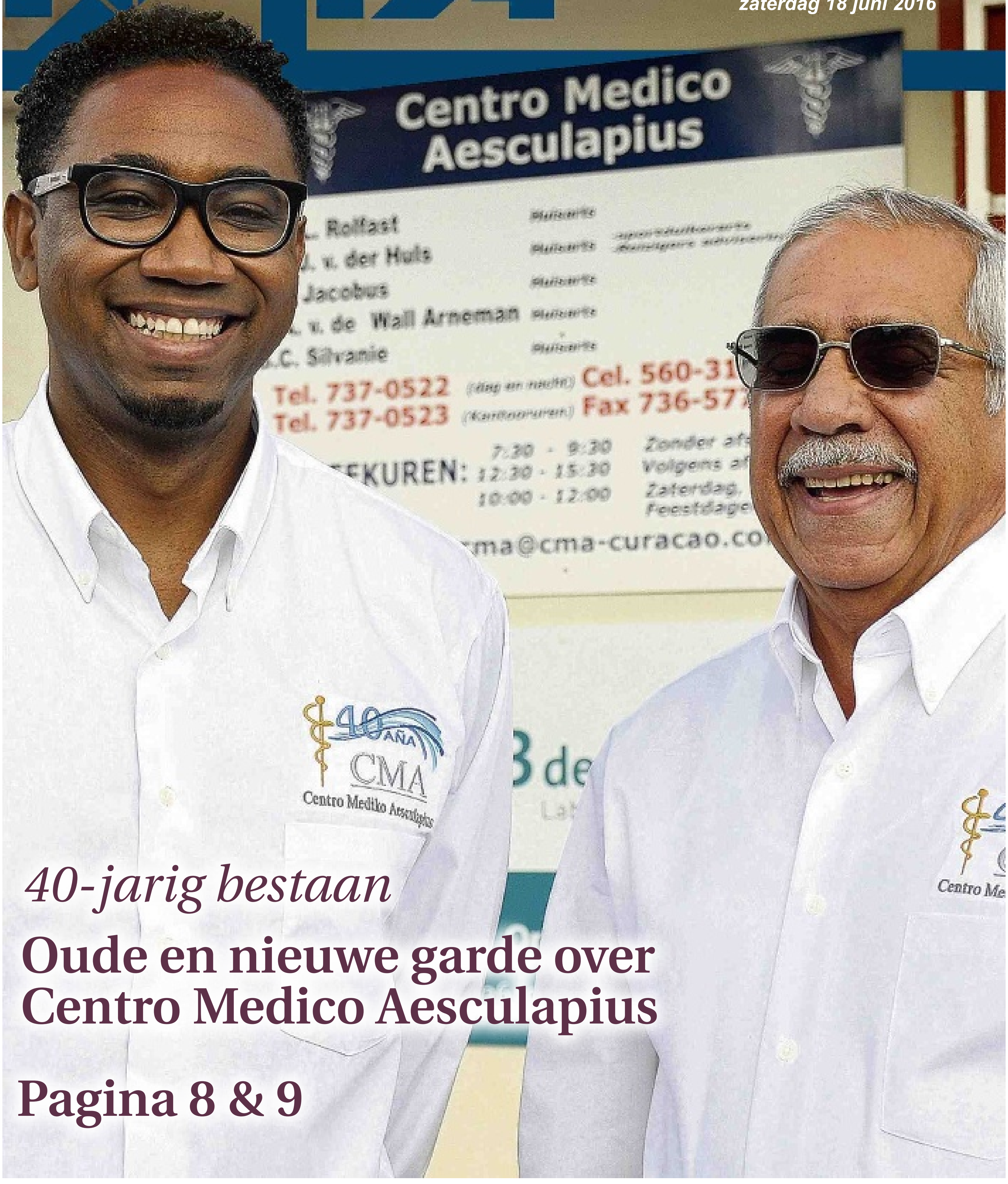

40-jarig bestaan

Oude en nieuwe garde over Centro Medico Aesculapius

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina	1
Inhoud	2
Uitgelicht	3
Coachings-praktijk	4
Advertorial	5
Literatuur	6 & 7
Centro Medico Aesculapius	8 & 9
Management	10
Eten & drinken	11
Miss Black Hair	12 & 13
Recht	14
Puzzels	15
Beroep onder de Loep	16

Foto van de week.

Dat Cinelandia ondanks dat het in zeer slechte staat verkeerd nog steeds mooie plaatjes oplevert, blijkt wel uit deze foto van onze eigen Ñapa-fotograaf Ken Wong.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak, Marja Berk, Monique Casimiri, Brede Kristensen, Judice Ledeboer, Harley Offerman, Jan de Ruijter, Niki Smiet, Johannes Visser, May Voges, Mineke de Vries, Miriam de Windt, Ken Wong

Thuis.

Chateau Migraine

Monique Casimiri

We hebben het er wel eens over gehad. Je zou op Curaçao een wijngaard moeten beginnen. Zon is er genoeg en water is toe te voegen. Een aantal jaar geleden sprak mijn man twee jonge ondernemers die uit een wijngeslacht komen. Zij vertelden op een ondernemersbijeenkomst in Den Haag over hun droom om naar Curaçao te willen gaan om daar een wijngaard te beginnen. En ze deden het. Niet veel later bouwden ze hun wijngaard op, met meegenomen ranke staken die met veel liefde verzorgd werden op de gronden op Hato. Verschillende druiven werden er verbouwd. Waarvan voor mij, eerlijk gezegd, alleen de Cabernet Sauvignon en de Sauvignon Blanc bekende namen zijn.

Wij hebben ook onze eigen druiven thuis staan. Een wijngaard wil ik het niet noemen. Twee druivenplanten groeien tegen onze pergola. En ze doen het goed. Ik heb inmiddels geleerd om ze te krenten. Of ik daarmee de juiste kleine druifjes eruit haal zodat de grote meer suiker kunnen opnemen, weet ik niet. Mogelijk ben ik te krenterig en moet ik er meer uithalen. Ik doe in ieder geval alsof ik het allemaal wel weet, maar ondertussen doe ik maar wat. Het zou dus ook niets voor mij zijn om zo'n wijngaard te beginnen. Ik ben meer van het proces aan het eind. Meer van de krenten uit de pap halen. Met andere woorden, ik schenk de glazen vol en proef lustig of de smaak goed is.

In Frankrijk is het gewoon om een wijngaard te noemen naar de streek waar de druiven worden verbouwd. Frankrijk kennend hoort daar meestal ook een kasteel bij. Vele wijnen beginnen dan ook met de benaming Chateau, waarna de streek wordt genoemd. Stel dat Curaçao meerdere kastelen en meerdere wijngaarden gehad zou hebben, dan zou de wijn van de Curaçao Winery Chateau Hato genoemd kunnen worden.

Op het moment is er veel te doen over de Winery op Curaçao. Uiteraard heeft ook dit verhaal twee kanten. Ik heb beide kanten beluisterd en erover gelezen en ben van mening dat ik geen idee heb wie het hier nu bij het rechte eind heeft. Ik hoop dan ook dat ze er uit zullen komen op de lange duur. Op korte termijn hoop ik dat ze een oplossing vinden voor de wijn die er nu gaat komen en voor de oogst van dit jaar. Het zou toch erg zonde zijn om die niet te kunnen drinken. Al met al is het een slecht verhaal. Geen goede reclame. Niet voor beide partijen, in die zin zijn er enkel verliezers. Het is een beetje een hoofdpijndossier aan het worden nu. Laten we dus vooral hopen dat er een oplossing komt en liever gisteren dan morgen, voordat het een Chateau Migraine wordt.

Uitgelicht.

Waves of Energy

Leerlingen van Simia Dance Company en Fina Dance Art School van de Dance and More Foundation gaven afgelopen zaterdag in Teatro Luna Blou een dansvoorstelling met de naam Waves of Energy.

Foto's: **Ken Wong**

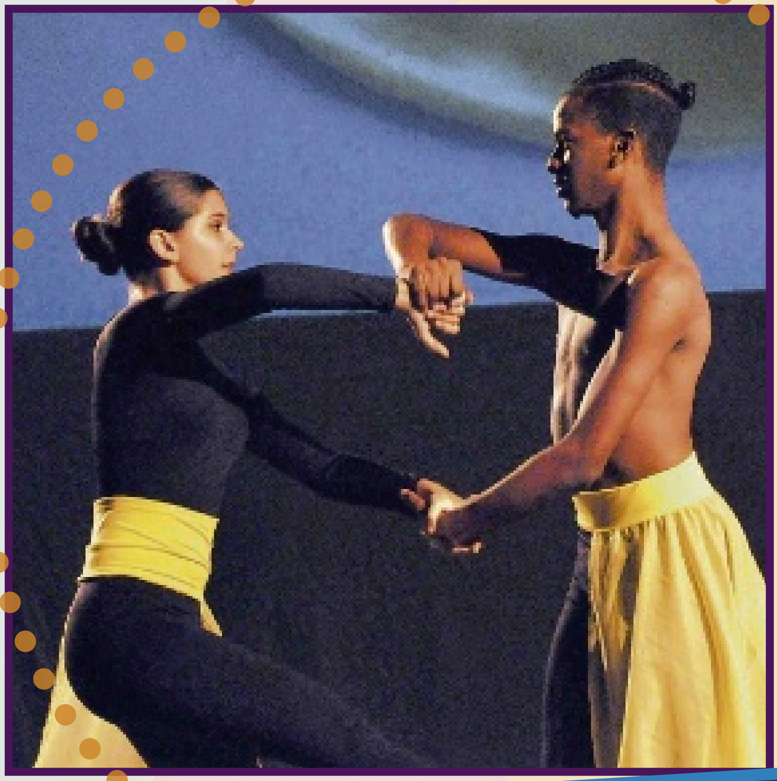

VERHALEN UIT DE COACHINGSPRAKTIJK

Ontslagen… Wat nu?

Niki Smiet is coach/organisatieadviseur bij 3C Constructive Coaching & Consulting
info@3ccoachconsult.com
www.3ccoachconsult.com
Tel. 540 26 15

Er klinkt een diepe zucht door de gespreksruimte. Ze zit voor me met haar handen in het haar. Vorige maand heeft ze te horen gekregen dat ze ontslagen is. Haar functie kwam te vervallen, nadat bleek dat computers het werk ook konden doen. Dat heeft een flinke deuk in haar zelfvertrouwen gegeven. Ze is een alleenstaande moeder die twee kinderen te verzorgen heeft. En de auto moet ook nog afbetaald worden.

Hij is gespannen en knippert veel met zijn ogen. Dat doet hij zijn hele leven al, maar sinds hij twee maanden geleden zonder werk kwam te zitten is het beduidend erger geworden. Hij moest vertrekken toen zijn tijdelijke contract afgelopen was. Terwijl hij verwacht had te kunnen blijven. Hij had alles gegeven voor de baan, maar het was toch niet zijn schuld dat hij plotseling ziek was geworden? Het maakt hem boos. Hoe zal hij zijn gezin kunnen verzorgen in de toekomst? Zal hij zijn zware hypotheek kunnen aflossen? Blijft hij gezond? En: hoe zal zijn familie reageren? Hij was altijd de Grote Belofte van de familie...

Ze glimlacht. “Hoe ik me voel na mijn ontslag?”, zegt ze desgevraagd. “Prima!” Want nu heeft ze eindelijk tijd voor haar vriendinnen. Voor de huishouding en de honden. En voor zichzelf. Ze was er eigenlijk al veel langer klaar mee, met dat 24/7 klaarstaan voor haar veeleisende werkgever.
Door de jaren heen zag ze steeds meer mensen gedwongen vertrekken, nadat diverse taken uitbesteed werden aan landen met goedkopere krachten. Haar plan was toch al om weg te gaan. Alleen niet zo plotseling, en niet op deze manier. Maar toch, ze heeft er vrede mee. Ze heeft een mooie regeling kunnen treffen en is vol vertrouwen over de toekomst.

Hij oogt onverschillig. Hoe hij zich voelt weet hij eigenlijk niet. Triest, opgelucht, bevrijd of teleurgesteld. Eigenlijk een beetje van alles. Het ging eigenlijk ook niet meer lekker op zijn werk. Hij haalde zijn deadlines vrijwel nooit en vond zijn werk weinig zinvol. Hij snapt de beslissing van zijn werkgever wel om hem te ontslaan. Maar ja, zijn vriendin is wel zwanger van hun eerste kindje. Ze wilden net een huis kopen. En hij had de droom om een eigen bedrijf te beginnen, maar is een loondienst baan nu niet veiliger?
Dit zijn allemaal verschillende reacties uit de coachingspraktijk. Op iets dat velen vrezen, en menigeen ook daadwerkelijk overkomt: ontslagen worden. Soms volgt ontslag op een bezuinigingsmaatregel, soms op functioneringsproblematiek en soms is er te veel twijfel om een vast contract met iemand aan te gaan. Met als gevolg dat een contract – soms onverwacht – niet verlengd wordt.

Ook werkgevers zijn doorgaans aangedaan en in verwarring waar het ontslag (of contractverlengingsvraagstukken) en de aanloop daar naartoe betreft. Moeten ze die medewerker nou laten gaan of niet? Want wie krijgen ze ervoor terug? Wat zijn de gevolgen voor de betreffende werknemers, kunnen zij nog wel een goed bestaan opbouwen? En hebben ze eigenlijk niet te weinig geïnvesteerd in die dame van de administratie, die al jaren onderpresteert? Terwijl die manager vroeger toch zo goed functioneerde, maar: hij is nu wel erg duur geworden. Kan het bedrijf zo’n zware overhead nog wel aan? En ban serio: die secretaresse heeft nu toch alle bijscholingen gehad die er bestaan. Inmiddels hadden ze daar toch wel de output van mogen verwachten? Maar wat te denken van die geweldige nieuwe, tijdelijke kracht? Hadden ze het geld maar om die voor het bedrijf te behouden; nu moeten ze die kracht helaas weer laten gaan.

Wanneer een werkgever besluit om – gedwongen of met wederzijds goedvinden – mensen te laten gaan, is dat meestal toch een zeer bittere pil voor beide partijen. Werkgevers maken zich druk over de gevolgen voor de ontslagene, het bedrijf, opvolging, eventuele rechtszaken en de reacties van de collega’s op de afdeling. Werknemers voelen zich in eerste instantie vaak verdrietig, nutteloos en afgedankt en gaan een onzekere tijd tegemoet.

Hoe een contractontbinding door een werknemer ervaren wordt, is per persoon verschillend. Deskundigen geven aan dat het verwerken van een ontslag – net als een echtscheiding – veel overeenkomsten vertoont met de fasen van rouwverwerking. In de praktijk zie ik alle fasen voorbijkomen: van woede, ongeloof en verdriet naar acceptatie. Verder spelen zaken als leeftijd, opleidingsachtergrond, maatschappelijke- en omgevingsfactoren, leefomstandigheden en iemands persoonlijkheid een grote rol.
De coachee die gespannen met zijn ogen knipperde, voelde zich gedeprimeerd en erg onzeker na zijn ontslag bij een winkelketen.
Hij is van middelbare leeftijd en heeft een hogere beroepsopleiding gevolgd. Zijn plotselinge ziekte heeft hem verrast, want hij was altijd een gezonde medewerker. Loyaal en gedreven. Zijn familie draagt hem op handen, want hij heeft als enige gestudeerd. Daarnaast viel hij op door zijn motivatie, ambitie en positieve persoonlijkheid.
Door de jaren heen is hij zich – net als vele anderen – gaan identificeren met zijn beroep. Hij zag zichzelf niet meer als een eigen persoonlijkheid. Ontslag betekende voor hem dus het verliezen van zijn identiteit. Tijdens de coaching lag de nadruk dan ook op verwerking en het heropbouwen van de eigen identiteit. Uiteindelijk heeft hij zichzelf weer een beetje gevonden, en tevens: een nieuwe baan.

Voorzichtig is een verschuiving te merken in de benadering van werkgevers. Er wordt vaker voor een alternatieve aanpak gekozen: interne begeleiding naar het ontslag toe; inschakeling van een outplacementbureau bij het traject van ontslag naar een nieuwe baan; coaching of psychologische ondersteuning, en/of zo veel mogelijk in gezamenlijk overleg toewerken naar een goede afronding.
Dit is helaas nog geen standaard-aanpak. Als coach merk ik dat zorgvuldigheid en toewerken naar een gezamenlijke oplossing vaak het allerbeste werkt. Hierdoor blijft de schade beperkt en ontstaat er ruimte voor acceptatie, persoonlijke groei en hernieuwde energie om weer verder te kunnen.

Op Curaçao

HR Services & Outplacementbureau Plan B, www.2planb.com; Directie Arbeidszaken, www.diraz.info

Successfully zorgt voor slim inzetten IT

Vandaag de dag is IT de motor van elke organisatie en deze motor moet 24/7 zonder problemen en zorgen kunnen draaien. Successfully adviseert op maat en zorgt ervoor dat uw IT slim wordt ingezet, waardoor uw organisatie zich kan focussen op de core business. IT-zorgen zijn verleden tijd en uw organisatie kan besparen op kosten. De vakkundige specialisten van Successfully zorgen voor strategisch advies en zijn uw aanspreekpunt voor alle IT-zaken.

Oprichter van Successfully Martijn de Koning en Warner Nedermeijer, IT-specialist van de onderneming op Curaçao en Aruba.

IT is van strategisch belang voor de bedrijfsvoering voor kleine en grote organisaties. In hoog tempo worden nieuwe technologische mogelijkheden aangeboden. Organisaties worden geconfronteerd met snelle ontwikkelingen en hebben daarom vakkundig advies nodig om hun IT-systeem 24/7 up-to-date te houden.

Een IT-omgeving is pas optimaal als rekening is gehouden met de eigenschappen en vereisten van uw organisatie. Successfully ondersteunt bij het vinden van de IT-oplossing die het beste past bij uw organisatie en naadloos aansluit op de wensen en eisen van uw organisatie. Uw projecten worden van begin tot eind binnen de planning en het afgesproken budget uitgevoerd. Alle expertise is in huis en daardoor is er maar één aanspreekpunt voor al uw IT-zaken: Successfully.
Successfully is gevestigd op Curaçao en Aruba en heeft ook een kantoor in Nederland. Directeur en oprichter van Successfully is Martijn de Koning. Uw adviseur en vakkundig IT-specialist op beide eilanden is Warner Nedermeijer. De Koning ziet het als een groot voordeel dat het hoofdkantoor van Successfully in Nederland is gevestigd, gezien het tijdsverschil met het Caribisch gebied. "Omdat we in Nederland zitten kunnen we systeemonderhoud

uitvoeren wanneer op Curaçao en Aruba niet wordt gewerkt. Je wilt computers veranderen als ze niet gebruikt worden en dat is 's nachts. Wij hoeven dan ook geen nachttarieven te hanteren. En als het op Curaçao en Aruba ochtend is, werken alle systemen weer. Daardoor is er geen tijdverlies", aldus De Koning.
Nieuwe technologie vereist investering en Successfully investeert daarom voortdurend in nieuwe ontwikkelingen op het gebied van hard- en software. De Koning: "Wij houden de markt en trends in de gaten en we houden bij wat er op IT-gebied gebeurt." Het beschermen van IT-systemen is van groot belang en Successfully heeft daarvoor software ontwikkeld. Er is vandaag de dag veel te doen op het gebied van security. Denk aan spam, virussen en hacking, die hele systemen kunnen platleggen of zelfs vernietigen. Nedermeijer: "Wij hebben de kennis en software om op centrale systemen te installeren en we doen onderhoud. Daardoor kunnen wij adequater inspringen op problemen in plaats van van het kastje naar de muur te worden gestuurd. Je moet het als volgt zien. Wij zijn de pontjesbrug. Je mag de haven in of niet. We houden hackers buiten de deur en proberen alles dat bekend is als onbetrouwbaar, tegen te houden."
De systemen die van cruciaal belang zijn voor de bedrijfsvoering beschermen de IT-systemen 24/7. Nedermeijer: "Er zijn grote gevolgen voor een organisatie als het netwerk niet functioneert. Servers waar de software op geïnstalleerd staat, de werkplekken die zijn aangesloten op het systeem, printers. Alles moet 24/7 functioneren. Onze pro-actieve monitoringsoftware is intelligente software waardoor mogelijke storingen kunnen worden gesignaleerd zelfs voordat er een storing is. Wij zijn de enige die die software inzet en laten onze kennis en ervaring daarin terugkomen. Op de eilanden zijn wij de enige partij die dit doet en zo pro-actief bezig is."

Sinds kort is Successfully door Microsoft, als een van de weinige IT bedrijven in het Caribisch gebied, gecertificeerd als Cloud Solution Provider Tier-1 partner. Hiermee is het bedrijf onderscheidend. Dit programma is alleen geschikt voor partners die voldoen aan hoge kwaliteitsstandaarden. De certificering van Microsoft heeft ervoor gezorgd dat Successfully vanaf heden een unieke dienstverlening kan aanbieden aan zijn klanten. Juridisch gezien was het voorheen namelijk niet mogelijk om Office 365 te installeren op een eigen cloud-platform. Voor IT-dienstverleners die niet over deze certificering beschikken is dat nog steeds onmogelijk. De Koning: "In plaats van dat je investeert in hardware, software, onderhoud en back-up betaal je bij een cloud-provider een bedrag per maand voor zijn diensten. Door de certificering kunnen wij dus gereduceerde tarieven aanbieden." Volgens De Koning is de Cloud een veilige beheersbare omgeving. "Op Cloud zijn wij door Microsoft op het hoogste niveau gecertificeerd en daar zijn wij trots op. Om onze certificering te vieren, hebben wij nu een actie waarbij wij 10 procent korting geven op alle Office 365 abonnementen." Zie ook www.businesspartner365.com

Heeft u interesse of behoefte aan meer informatie? Neemt u dan gerust contact op met Successfully door te bellen naar Curaçao (+ 5999 6700301) of Aruba (+297 5887171). U kunt ook een e-mail sturen naar Curaçao info@succesfully.cw of Aruba info@successfully.aw.

successfully_
it drives profit

Dienstverlening van Successfully in het kort:

- Advies op maat
- IT-beheer op kantoor
- Werken in de Cloud
- Managed Hosting
- 24/7 ondersteuning

Giacometti en het raadsel

Vijftig jaar geleden overleed de in Zwitserland geboren beeldend kunstenaar Alberto Giacometti. Aanvankelijk onderging hij de invloed van het dadaïsme en surrealisme. Zijn aandacht werd echter getrokken naar het raadsel van het nu. Men kan hem een existentialistisch kunstenaar noemen.

Tekst: Brede Kristensen

Kort na zijn overlijden in 1966 bezocht ik een overzichtstentoonstelling van zijn werk in de Tate Gallery in Londen. In de catalogus las ik deze uitspraak van hem: "Wat me ontzet is mijn onvermogen om een schilderij of beeld waaraan ik begonnen te voltooien." Ik werd getroffen door een foto van Giacometti werkend in zijn atelier. Hij zag er zelf een beetje onaf uit. Met diepe groeven in zijn gelaat, nog bezig zijn gelaat verder te tekenen.

Ik stelde me voor hoe hij zich inspande een beeldhouwwerk af te ronden, telkens weer concluderend dat niets ooit helemaal af is. Zijn uitspraak is me blijven intrigeren. Zijn werk ook. Kijk ik naar een van zijn beelden dan is het alsof de figuur mij iets wil zeggen, alsof hij daar zit of staat, door een verhaal als een aura omhuld. De figuur laat me niet koud. Onwillekeurig probeer ik me een voorstelling van dat verhaal te maken. Waarna de figuur me niet meer loslaat.
Later begon ik Tolkien te lezen, zijn beroemde sage 'In de ban van de ring'. Ik begreep dat hij er jaren aan had gewerkt en voortdurend bleef bijschaven tot de uitgever vond dat het geschaaf maar eens afgelopen moest zijn. Weer later las ik zijn sprookjes, waaronder 'Leaf by Niggle', een prachtig verhaal. Over een kunstschilder, Niggle, die, zoals Tolkien zelf, gefascineerd was door bomen en bossen.
Voorzichtig was hij begonnen met het schilderen van een blad, daarna volgden meer bladen, en takken. Er verschenen vogels op de takken. En mossen op de stam. Op de achtergrond verschenen bomen, het begin van een bos. Dagelijks werd hij afgeleid door een lastige buurman die zijn hulp voor ditjes en datjes inriep. Niggle kreeg zijn groots gedachte schilderij niet af.

Tot hij ineens op reis moest naar een onbekende bestemming. Tijd om zijn spullen te pakken was er niet. Er brak een Kafka-achtige periode aan van vreemde en ogenschijnlijk zinloze opdrachten, ondervragingen, opname in een mysterieus ziekenhuis. Het had veel weg van een boze droom. Toen hij ontwaakte bevond hij zich in een bos, een prachtig bos. Het drong tot hem door dat dit het bos was dat hij probeerde te schilderen. Volmaakt mooi. Zijn lastige buurman verscheen en wonder boven wonder konden ze het nu wel vinden met elkaar. Samen werkten ze in het bos, een levend bos, dat nooit voltooiing vond.
Tot zover Tolkien. Uit de losse pols komen namen bij me op van kunstenaars die moeite hadden hun werk af te ronden. Tolstoi, Musil, Mondriaan, Rembrandt, en dicht bij huis Cola Debrot die maar bleef schaven aan 'Bewolkt Bestaan'. Is dat niet een teken dat de gecreëerde personages zich hebben losgemaakt van hun schepper, dat ze leven? Dat de schrijver of beeldhouwer dus ook niet meer weet hoe het verder zal gaan? Hij zal het aan de lezer, kijker of luisteraar moeten overlaten. Als het goed is zullen ze op hun beurt de rol van actieve medeschepper graag spelen.
Giacometti zei: "Een sculptuur is nooit voltooid, nooit perfect. Alles openbaart zich slechts gedeeltelijk en voor het moment. Bovendien voor de een zus, voor de ander zo." Het kostte hem grote moeite het hele menselijke lichaam uit te beelden. Een even onmogelijke opgave als de hele persoon uit te beelden of te begrijpen.
Ik kijk naar een foto van een van die voor Giacometti zo kenmerkende langgerekte, dunne figuren. De voeten zijn zwaar, alsof ze amper van de grond kunnen loskomen. Op boomstronken lijkend. Ook de tred is zwaar. Het kost de figuur, een man, grote moeite voort te gaan. Toch is het geen voortslepen, eerder een gedecideerd verder willen gaan, misschien beter: een verder moeten gaan.

Hij is langgerekt, met een klein hoofd. Suggereert die langgerektheid niet een neiging tot uitstrekken naar boven, naar een hemel? Terwijl ik blijf kijken, begint de figuur meer en meer op een silhouet te lijken, zich losmakend van de aarde, zich oplossend in een onbestemde ruimte. Ik kijk naar de voeten. Nu onwerkelijk zwaar en dik. Alsof ze met hun zwaarte een wanhopige poging ondernemen het contact met de aarde te behouden. Ik kijk naar het hoofd, ijl geworden, alsof het bezig is op te gaan in het onmetelijke universum.
In een brief aan een vriend schrijft hij: "Men nadert de beelden nooit helemaal, er is altijd een ondefinieerbare ruimte, die ons ervan scheidt, die ruimte die het beeld omgeeft en die al het beeld zelf is, een ruimte, die deel uitmaakt van het beeld." En elders: "Alles wordt dag in dag uit omvattender, wezenlijk onbekender, maar ook mooier. Hoe dichter ik erbij sta, hoe groter het wordt en hoe verder weg het lijkt te zijn..."
Dan later, in een andere brief vervolgt hij: "Bij levende wezens, in het bijzonder een menselijk gelaat, het gevoel van een sfeer die deze omhult en doordringt, en al het wezen zelf is, die de exacte grenzen en afmetingen van het wezen onbepaald maakt."
Weer later begint hij mensen met bomen te vergelijken. Beide omgeven door een mysterieuze ruimte, een bijna buiten of bovenaardse sfeer ademend.

van de onvoltooidheid

Een van zijn werken, de 'open plek', stelt een open plek in het bos voor, met naar boven gerekte figuren, mensen, de armen strak tegen het lichaam naar beneden wijzend. Het doet sterk denken aan een ander werk, 'het woud', met zeven vrouwelijke figuren, met buiten hun kring in een hoek de buste van een mannelijke figuur.
Hij schrijft: "Een stukje woud dat ik als kind jarenlang zag, waar de bomen kaal en hoog – haast tot de toppen zonder takken – met de rotsen erachter mij net mensen leken, in hun gang gestremd en met elkaar in gesprek." Beide dateren uit 1950. Als beeldhouwer begon hij toen bekendheid te krijgen. Laten we even het spoor terug volgen.

Op twintigjarige leeftijd werd Giacometti benaderd door een vreemde, oudere Hollander, een zekere Van Meurs, die zich tot hem aangetrokken voelde. Hij verzocht hem de nacht met hem samen in een hotel door te brengen. De nacht liep anders dan verwacht. Van Meurs kreeg een hartstilstand en stierf, zijn jonge vriend Giacometti perplex achterlatend. "Alles kwam mij als fragiel en verschrikkelijk mysterieus voor", schreef Giacometti. Kijkend naar de zwijgende dode naast hem, voelde hij nog de aanwezigheid van de vreemde man, die nu nog vreemder leek dan daarvoor.
Volgens James Lord die een biografie over Giacometti schreef, moet het voorval een niet meer weg te denken indruk hebben gemaakt. Ieder mens kwam hem nu als een geheimzinnig, ondoorgrondelijk fragiel gebeuren voor, zich afspelend tussen het labyrintachtige verleden en de in wolken gehulde toekomst. De fysieke elementen verbrokkelen tot stof. De geestelijke dimensie manifesteert zich mysterieus in het nu.

Alberto Giacometti werd in 1901 in het bergdorpje Borgonovo geboren in het Zwitserse kanton Graubünden, bij de Italiaanse grens, hoog in de bergen van het Engadin waar Italiaans werd gesproken. Zijn vader was een bekende neo-impressionistische schilder die zijn oudste zoon al jong met tekenen en schilderen vertrouwd maakte. En, zeker zo belangrijk, met de natuur. Met zijn moeder had hij een sterke band. Zo ook met zijn broer Diego die hem zijn hele leven assisteerde. Met verschillende vrouwen onderhield hij later kortstondige relaties. Zijn opleiding aan de kunstacademie in Genève was geen succes.
De reis met zijn vader door Italië en de kennismaking met oude en moderne Italiaanse kunst, was van beslissende betekenis voor zijn ontwikkeling als kunstenaar. In 1922 verhuist hij naar Parijs en komt in contact met dadaïstische en surrealistische kunstenaars. Men probeert hem in te lijven. Dat lukt voor een korte periode in de jaren dertig. Tegelijkertijd bezoekt hij regelmatig Parijse musea en raakt onder de indruk van de Afrikaanse en Oceanische kunst en vooral de oude Egyptische kunst, de 3000 tot 4000 jaar oude figuren die nog steeds lijken te willen spreken. Een kunstenaar werd in Egypte aangeduid met 'degene die in leven houdt', die het levende heden in stand houdt door de band met verleden en toekomst uit te drukken.
In 1934 sterft zijn vader. Kort daarna wordt hij zelf in Parijs door een auto aangereden met als gevolg een manke voet. Een confrontatie met zowel het zware als fragiele van de werkelijkheid. Een teken bovendien: 'vaarwel surrealisme', het is uit met de droom die ons buiten de werkelijkheid plaatst. Hij besluit zijn zoektocht naar het 'levende in ieder mens', naar de verbinding met verleden en toekomst, naar het heden dus, voort te zetten. Daaruit blijkt ook het verschil met het dadaïsme dat een protest tegen het verleden wil zijn en nog liever een radicale breuk. Voor Giacometti draagt ieder mens zijn persoonlijke en collectieve geschiedenis met zich mee, zonder daarin op te gaan want er breekt in ieder mens, in ieder heden een nieuwe en onbekende toekomst door.

Jaren later V.S. Naipauls 'Enigma of Arrival' (1987) lezend trof me een overeenkomst. In de roman die zonder twijfel voor een belangrijk deel autobiografisch is, wordt beschreven hoe een buitenstaander probeert zich een nieuwe en nog onbekende omgeving eigen te maken. Het vertrouwde Trinidad ligt achter hem. Het landgoed in Wiltshire met zijn cottages komt hem in eerste instantie voor als een fossiel waarin met een beetje fantasie het verleden nog zichtbaar is.

Tuinman Jack lijkt diep geworteld in het landschap. Hij is er. Zijn tuin is van hem. Dan ontdekt hij dat ook Jack van elders afkomstig is en de tuin zelf aanlegde. Hij heeft nog plannen, maar kan die niet ten uitvoer brengen. Voortijdig sterft hij. Voortijdig? Langzaam komt het land in de ogen van de hoofdpersoon tot leven. Hij begint zich eraan te relateren, waardoor de mensen tot leven komen, tipjes van de sluier van hun individuele en collectieve geschiedenis opgelicht worden, tot het moment dat ze het leven weer verlaten.
De hoofdpersoon beseft dat aankomst en vertrek met elkaar verweven zijn.
De titel 'Het raadsel van de aankomst' had ook 'Het raadsel van het nu' kunnen luiden. "To see the possibility, the certainty of ruin, even at the moment of creation", schrijft Naipaul. Hadden dit ook de woorden van Giacometti kunnen zijn? Het raadsel van de aankomst is de tijdelijkheid, het tijdelijke van iedere relatie, het immanente verval, het naderende einde en tegelijkertijd het verlangen naar voltooiing, naar volmaaktheid. Van 'aankomst' kan nooit sprake zijn.

Het juist benoemen van dingen is essentieel. 'De zekerheid van ondergang' zijn de woorden waarmee Naipaul het raadsel typeert. Ik denk dat Giacometti zou spreken van 'de zekerheid dat niets ooit voltooid wordt, dat het verlangen blijft, de hoop'. In ieder heden. Is dat niet wat we 'leven' noemen?

James Lord, Mythic Giacometti, 2004
Timothy Mathews, Alberto Giacometti, The Art of Relation, 2014
Tate Gallery, Alberto Giacometti, Catalogue, 1965
Haags Gemeentemuseum, samenstelling Mariette Josephus Jitta, Alberto Giacometti, 1987

Letra

Haruki Murakami

Er zijn liefhebbers van Haruki Murakami die zich de laatste jaren lieten teleurstellen door nieuwe romans van Murakami. Dieptepunt in zijn oeuvre is volgens velen is het geforceerd aandoende '1q84' (2010). Daarentegen werd 'De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimjaren' weer met enthousiasme ontvangen. Al misten de echte liefhebbers het betoverend magische erin dat zo kenmerkend is voor zijn vroege werken en al vonden sommigen het een fraaie vorm van fantastisch gekeuvel, het is een boeiend verhaal, van begin tot eind. Daarover zijn de meeste lezers het wel eens. Misschien dat Murakami's leeftijd ervoor zorgt dat hij meer beschouwend en minder bevlogen schrijft dan vroeger. Misschien dat het beschouwende element in een volgende roman een hoogtepunt gaat bereiken. Voorlopig moeten de miljoenen liefhebbers het doen met zijn nieuwe verhalenbundel: 'Mannen zonder vrouw'. In ieder geval toont Murakami hier hoe scherp hij kan observeren en vervolgens onder woorden kan brengen wat de gevolgen zijn van het verlies van een vrouw, van verraad of van een niet-beantwoorde liefde. Of de lezers zich in de reacties van Murakami's mannen altijd zullen herkennen, lijkt twijfelachtig. Maar onderhoudend en aan het denken zettend zijn deze verhalen zeker. Een recensent concludeerde dat de verhalen in hun samenhangende totaliteit sterker zijn dan de meeste afzonderlijke verhalen, al zijn er ook heel sterke bij. Onderhoudend zijn ze in hoge mate.

Margaret Mazzantini

Van de hand van de Italiaanse Margaret Mazzantini verscheen in Nederlandse vertaling 'Schittering'. Een voortdurend verbazing wekkende roman die eveneens over mannen gaat. Twee vrienden, jeugdvrienden zelfs, die niet zonder elkaar kunnen, niet willen toegeven aan hun homo-erotische gevoelens, maar evenmin in staat zijn afstand daarvan te nemen. Ze trouwen beiden en ontpoppen zich als keurige vaders. Hun buitenechtelijke band blijkt onverbrekelijk, spannend en problematisch. Hun seksuele ervaringen worden in detail beschreven. Als ze betrapt worden, worden ze op fysiek pijnlijke wijze met de neus op het feit van de nog altijd veel voorkomende homohaat gedrukt. De roman heeft veel lagen. De Italiaanse politiek met al haar geruchten en schandalen komt voortdurend om de hoek kijken. Ook de internationale politiek en de gevolgen daarvan voor het dagelijkse leven van mensen. Filosofische gesprekken zijn er ook volop, over tijd en de vergankelijkheid van alle dingen.
Zonder welke geen bewustzijn en geen liefde kan bestaan. Uiteindelijk blijkt er een goed verborgen geheim in het geding te zijn dat alles weer in een nieuw licht plaatst, maar dat ertoe leidt dat een van de hoofdpersonen tot de conclusie komt dat zijn bestaan een onmogelijkheid is.

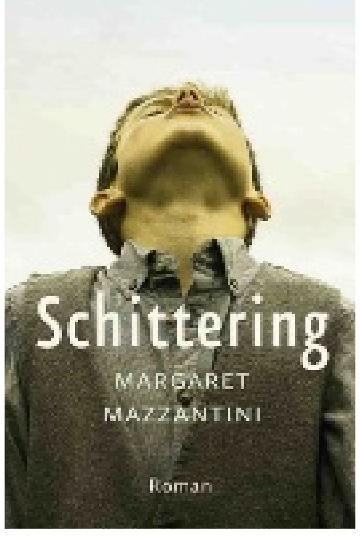

Oude en nieuwe garde over 40 jaar Centro Medico Aesculapius

Centro Medico Aesculapius aan de SBN Doormanweg bestaat op 1 september veertig jaar. De gezamenlijke huisartsenpraktijk was de eerste op de Antillen, in de tijd dat deze in Nederland net begonnen op te komen. Al snel na de oprichting bleek wat het grootste voordeel van deze constructie is: de gezamenlijke dienstregeling. Voor de artsen betekent dit een betere nachtrust, terwijl de patiënt voor een spoedgeval altijd bij de post terecht kan: na kantooruren, 's nachts of in het weekeinde. Voor het Curaçao van eind jaren zeventig was dat ongekend.

Tekst: **Johannes Visser** Foto's: **Ken Wong**

De ambitie voor een gezamenlijke praktijk ontkiemde drie jaar voor de oprichting in 1976, toen vier jonge artsen vlak voor hun afstuderen in Nijmegen besloten de krachten te bundelen.

Veertig jaar en tienduizenden patiënten later zijn de oprichters afgezwaaid en heeft een nieuwe generatie het roer overgenomen. De Ñapa sprak met twee van de drie huisartsen van het eerste uur, Douglas Pinedo en Jamiel Hammoud, alsook met hun opvolgers Monique van de Wall Arneman en Baraived Silvanie, over het verleden, het heden en de toekomst van Aesculapius.

Dokter Hammoud vertelt hoe hij samen met Mike Snijder en twee andere artsen (Roy Heerenveen en Rafael Yung, niet bij de oprichting betrokken) de plannen in 1973 in een brief uit de doeken deed en opstuurde naar Curaçao. Het enige antwoord kwam van professor Alejandro Saleh, die destijds als internist werkzaam was, onder andere bij Shell. Saleh schreef vergelijkbare plannen te hebben, namelijk een gezondheidscentrum opzetten. Na hun afstuderen gingen Hammoud en Snijder terug naar Curaçao, waar eerstgenoemde ging werken in Soto en Snijder terechtkwam bij de medische dienst van Shell. Hier ontmoette hij dokter Pinedo.

Een jaar later kwam het drietal samen op Bándabou waar ze eindelijk de knoop doorhakten en besloten gezamenlijk de praktijk op te zetten, onder de naam van de Griekse mythologische god van genezing. Omdat ze nog geen eigen pand bezaten, besloten de artsen te starten in het ouderlijk huis van Pinedo. Een fysiotherapeut huurde een van de vier kamers en Saleh kwam als internist een keer per week op de praktijk langs. De huisartsen bleven tot 1984 in het pand gevestigd, totdat het door de alsmaar groeiende praktijk te klein werd en ze verhuisden naar de huidige locatie.

Niet makkelijk in begintijd

"Het was juichen toen we onze eerste patiënt kregen", aldus Pinedo. "Het was niet makkelijk in die begintijd. We hadden het eerste jaar nauwelijks inkomen en teerden op het salaris van Snijder, die tot het einde van het jaar bij Shell bleef werken. Na een tijdje begon het beter te lopen, vooral omdat werknemers die bij Shell met pensioen gingen zich bij ons inschreven."

De huisartsen namen veelal de medische werkwijze van de oliemaatschappij over, met name de methodiek van controles uitvoeren. Snijder was volgens zijn collega-oprichters een 'ontzettend goede arts' die overal bovenop zat en hen scherp hield. In 1978 werd de eerste versterking erbij gehaald, Lisette Rolfast-De Lannoy. Een goede kracht met ervaring als assistent-internen volgens Pinedo en Hammoud, 'en het was fijn om er een vrouw bij te hebben'. In 1981 werd Henk van der Huls erbij gehaald, waarmee de bezetting met vijf compleet was.

Eenmaal per maand bespraken ze de prangende kwesties binnen de praktijk, de probleempatiënten, maar ook de financiën en het gebouw. Op de vraag of de praktijk enige tegenspoed heeft gekend, constateren de twee oprichters na kort nadenken dat dit eigenlijk niet het geval was. "We bleven alsmaar groeien."

Mazelen blijven mazelen

Op de vervolgvraag of er in de afgelopen vier decennia grote verschuivingen zijn geweest in de gezondheidszorg, stelt Pinedo dat dat niet echt het geval was, los van het feit dat enkele nieuwe ziektes zijn ontdekt, en meer geavanceerde behandelapparatuur zoals CT-scans en nieuwe laboratoriumbepalingen. Ook hebben enkele nieuwe psychologische aandoeningen volgens hem hun intrede gedaan, die vaak 'cultuurbepaald' zijn. "Maar mensen blijven mensen en mazelen blijven mazelen. Dat verandert niet."

Dokter Van de Wall, die vier jaar geleden dokter Snijder verving, noemt als grote recente verandering het invoeren van de basisverzekering in 2013. Voordeel volgens haar is het doorverwijzen van de patiënt naar een specialist of ziekenhuis via een digitaal systeem, alsook het feit dat tegenwoordig het grootste deel van de bevolking verzekerd is en relatief dezelfde zorg krijgt, in tegenstelling tot vroeger.

"Maar er zijn ook grote kortingen op de zorg geweest, vooral in de eerste lijn. Als huisartsen zijn we over het algemeen goedkoper dan specialisten, dus wat er uit de huisartsenzorg is gehaald, is de facto duurder geworden." Ze zegt dat de tijd moet uitwijzen of deze beleidsveranderingen positief uitvallen.

Volgens haar collega Silvanie, sinds anderhalf jaar aangesloten bij Aesculapius, is de patiënt in de loop der jaren ook veranderd, is men mondiger dan voorheen. Hij stelt dat patiënten tegenwoordig zelf kunnen opzoeken wat hen mankeert en vaak zelf met een diagnose komen, soms de juiste en soms verre van dat.

Dikmakende cultuur

Er valt heel wat aan te merken op de ongezonde levensstijl van de yu di Kòrsou. De artsen herhalen het veelgehoorde cliché dat voorkomen beter dan genezen is. "Als huisartsen zijn we altijd preventief bezig", aldus Hammoud, "maar het is altijd aan de patiënt om te bepalen of hij ons advies opvolgt. Daar hebben wij geen invloed op."

Volgens Pinedo is het ook niet makkelijk om patiënt te zijn. "Als je een week lang tabletten moet slikken voor bronchitis, dan denk je misschien na de vierde dag: het is wel goed zo, ik stop ermee. Beeld je je in dat je je hele leven medicijnen moet slikken of dieet houden. Dat is moeilijk. Maar als je het niet doet, wordt het alleen maar erger."

Wat het volgens hem ook zwaar maakt is de thuissituatie. "De vrouw op Curaçao draagt een grote last: ze heeft te veel kinderen en moet het vaak alleen zien te rooien. Het inkomen van veel mensen is laag en er is geen geld, waardoor er veel koolhydraten als rijst en aardappelen worden gegeten." Van de Wall: "Hoe kun je van mensen met weinig geld vragen om gezond te eten, wanneer broccoli bijna net zo duur is als een happy meal?"

Het gevolg is dat obesitas bij kinderen enorm is gestegen, niet alleen op Curaçao maar in het hele Caribisch gebied. Meer dan de helft van de volwassenen op het eiland lijdt aan abdominale obesitas, wat kanker, suiker-, hart- en vaatziekten tot gevolg kan hebben. Maar volgens dokter Silvanie moet niet vergeten worden dat dit ook cultureel bepaald is. "Als je dun bent, word je gezien als ongezond. Mensen hier houden van 'koi tene' (lekker vastpakken, red.). De ideale vrouw voor Curaçaose begrippen is gewoon wat voller. Als ik soms tegen iemand met overgewicht zeg dat ze moet afvallen, dan is ze bang dat anderen zullen denken dat ze ziek is. Ze willen gewoon niet."

Van de Wall geeft aan dat Aesculapius meer wil gaan doen met diabetische zorg. Iedere week komt er een verpleegkundige langs die meer tijd met de patiënt heeft en en uitleg en adviezen geeft over diabetes. Volgens haar is er in de loop der jaren meer bewustwording gekomen over een gezondere leefstijl, vooral onder jongeren.

Hammoud stelt dat er tegenwoordig meer groepen zijn bijgekomen die zich met sport en beweging bezighouden. Pinedo: "Je ziet ook dat er meer wordt gefietst. Vroeger was het alleen die ene gek die je op de fiets zag." De beide oprichters verkneukelen zich over de categorisering van lichaamsbouw die de geneeskunde vroeger hanteerde – astheen, pyknisch en atletisch – maar die in de realiteit stond voor het bepalen van iemands karakter.

Familie

De artsen vertellen over patiënten die vanaf het begin bij Aesculapius zijn gekomen en nooit meer zijn vertrokken. "Het voelt als een grote familie, die band die is geschapen. We hebben veel patiënten die hier als kind zijn gekomen, getrouwd zijn en nu zelf kinderen hebben die hier komen." Bij sommige patiënten stonden de tranen in de ogen toen Hammoud eind vorig jaar met pensioen ging.

Pinedo zweert bij het concept van een gezamenlijke huisartsenpraktijk. "Als arts gaat je deur de hele dag open en komen er mensen met problemen binnen. Als je dat solo moet doen en je kunt niet even met iemand anders consulteren, word je knettergek." De goedlachse arts die Aesculapius in 2000 verliet, stond bekend als iemand die graag moppen tapte, wellicht om mogelijke spanning uit de lucht te halen: "Humor is niet alleen leuk, je leert ook om de boel te relativeren."

Hammoud beaamt dat een huisarts in zijn eentje het zwaarder heeft, 's nachts minder goed slaapt en er niet zomaar tussenuit kan vanwege de verantwoordelijkheid naar de patiënt toe. Het voordeel van werken met vijf artsen is volgens hem dat dit een grote flexibiliteit biedt in het plannen van diensten. "En je leert ook veel van de anderen, ze geven je feedback."

Het merendeel van de huisartsenpraktijken op Curaçao is tegenwoordig 'een kluitje op elkaar', maar dat is wel eens anders geweest. Volgens de oprichters hebben ze van meet af aan baat gehad gehad bij het gezamenlijke rooster, waarbij ze per week maar een of twee nachtdiensten hoefden te draaien. Pinedo: "We werden de drie Stooges genoemd, omdat we altijd samen waren. Maar dat was ook een beetje jaloezie, vanwege het dienstensysteem."

Niet alleen hebben de huisartsen een betere nachtrust, en daarmee een betere gemoedsrust, voor de patiënt heeft een gezamenlijke praktijk ook voordelen. Wanneer hij zich voor het eerst bij de praktijk meldt, wordt hij grondig onderzocht en wordt ieder mogelijk euvel in kaart gebracht. Zijn medische geschiedenis is aldus bekend bij wie hem dan ook op het spreekuur ontvangt, wat de diagnostiek en de ziektebehandeling vergemakkelijkt.

Huisarts Monique van de Wall Arneman.

Toekomst

Hoewel de (oud-)huisartsen van mening zijn dat de gezondheidszorg op Curaçao nog steeds kwalitatief goed is, maken ze zich zorgen over de toekomst. Ze noemen het financiële gat in de gezondheidsbegroting, de schuld van het Sehos en de stroperige voortgang bij de bouw van het nieuwe ziekenhuis. Het budgetteringsysteem voor het ziekenhuis is volgens hen niet voldoende kostendekkend.

De zorg wordt alsmaar duurder. Mensen blijven langer leven, worden langer in leven gehouden. Hammoud oppert dat Curaçao als samenleving moet bepalen dat er tot een bepaalde grens moet worden behandeld en niet verder. "Een bypass moeten we na een bepaalde leeftijd niet meer geven, daar is gewoon geen geld meer voor. Je ziet dat ook bij nierdialyses, daar wordt boven de tachtig jaar niet meer mee gestart."

Vanwege het veertigjarig jubileum organiseert Aesculapius het hele jaar door diverse activiteiten, waaronder een informatiemarkt over gezond leven en suikerziekte. In augustus organiseert de huisartsengroep een kaminata van 5 en 10 kilometer voor haar patiënten.

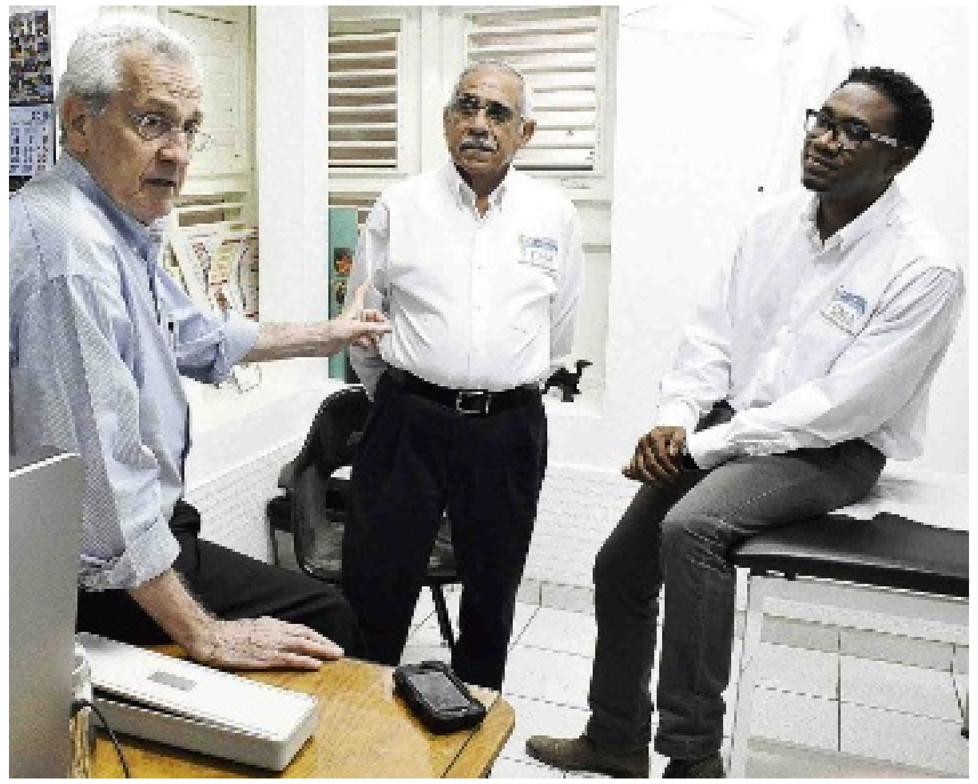

Vlnr. huisartsen Douglas Pinedo, Jamiel Hammoud en Baraived Silvanie.

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full Circle

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt. De lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben elke maand de primeur van een vervolgartikel uit het boek zoals dat naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

We zijn terechtgekomen bij de tiende karakteristiek van bedrijven die in de toekomst succesvol willen zijn en dat is accountability, afrekencultuur.
Succesvolle bedrijven hanteren een sterke afrekencultuur. Zij zijn heel goed voor hun medewerkers en zijn over het algemeen vrij tolerant en informeel waar het de dagelijkse gang van zaken betreft, ze zijn harder en strenger wanneer het gaat om de bedrijfscultuur en de waarden van gedrag en ze zijn keihard en wellicht intolerant wanneer het gaat om accountability, verantwoordelijkheid en toerekenbaarheid.
Diegenen die niet presteren en proberen de kantjes ervan af te lopen, daar wordt heel snel mee afgerekend. Voor alles is iemand accountable, verantwoordelijk en iedereen is verantwoordelijk voor iets. Met name worden medewerkers 100 procent verantwoordelijk gehouden voor het behalen van hun maandelijkse doelen en bij succesvolle bedrijven worden de medewerkers daar ook op afgerekend. Zowel positief en beloond als negatief met alle consequenties van dien. Slecht presteren kan er niet langer bij zijn in deze steeds moeilijker wordende tijden van continue verandering, hyperagressieve concurrentie en steeds meer eisende consumenten in een wereld zonder grenzen waar de hele wereld de markt is. Er is alleen nog plaats voor hi-performers.
Mensen verantwoordelijk houden voor hun taken en overeengekomen doelen helpt zowel de organisatie als de individuele medewerker. Presteren en mensen verantwoordelijk houden voor, zijn een integraal onderdeel van het moderne management van de toekomst.

Erkenning en waardering

Moderne bedrijven herkennen, erkennen en vieren goede prestaties, dat is hun elfde karakteristiek. De prestaties en bijdragen van medewerkers worden herkend, erkend en gevierd zodat medewerkers weten dat zij gewaardeerd worden. Die bevestiging en erkenning vormen de basis voor hun initiatief en prestaties van morgen. In het bedrijfsleven gaat het om medewerkers die met initiatief presteren in plaats van de oude werknemer die rondhangt tot de volgende instructie.
In dit verband is ook de effectieve slogan 'catch people doing something right' van toepassing. Bij her- en erkenning gaat het erom te zien dat mensen goede dingen doen; het gaat niet om het straffen van slecht gedrag maar om het waarderen van goed gedrag. Managers krijgen nóóit het gedrag dat zij graag willen zien door middel van straffen en het focussen op slecht gedrag; focus op het gedrag dat je graag wilt zien, 'catch people doing something right'.
Het waarderen van medewerkers vormt de basis voor de transformatie van de 'I don't care'-employé en apathie tot enige belangstelling en interesse (interested), betrokkenheid (involvement), grote betrokkenheid (engaged), volle inzet (commitment), tot passie en je gedragen en presteren als een eigenaar (ownership).
In dit verband zijn ook de pakkende Engelse uitspraken van veel waarde: 'Without interest, involvement, engagement, there is NO commitment. Mark it down, asterix it, underline it, NO involvement, NO commitment' en 'Commitment is what is needed, you cannot punish people into Compliance, you cannot punish people into Commitment' en 'Productivity comes from Commitment, not from Authority, not from controls'.
De aandachtige lezer zal hiermee ontdekt hebben dat de vele tientallen boeken die geschreven zijn over Employee Engagement als dé formule voor succes, alweer outdated, verouderd zijn. Die lopen alweer achter bij deze nieuwe moderne tijd. Het gaat tegenwoordig om commitment, totale en volledige inzet; engagement is al lang niet meer voldoende. Daarmee red je het niet in de toekomst; commitment van de medewerkers, dát is wat nodig is! En de basis voor commitment is en blijft herkenning, erkenning en viering van goede prestaties.
Engagement en commitment kunnen niet gekocht worden en zijn níet onderdeel van het salaris, maar daarover later meer.
Goede vormen van her- en erkenning zijn de dagelijkse erkenning van goede prestaties op het moment zelf, 'catching someone doing something right', het vieren van het behalen van de maandelijkse doelen, viering van dienstjaren van 1, 3, 5, 7, 10, 15, 20, 25 jaar et cetera, viering van speciale gebeurtenissen zoals een recordomzet, introductie van een nieuw product, awards van een overkoepelende organisatie. En verder zal elke goede manager over voldoende creativiteit beschikken om een mooi programma op te stellen gericht op herkenning, erkenning en viering van goede prestaties. En dat kan op een individuele basis geschieden, per departement of voor de hele organisatie.
Goede bedrijven herkennen, erkennen en vieren heel veel!

Wordt vervolgd

Jan de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba en bereikbaar via janderuijter@yahoo.com.

Food for thought.

Groentesoep met verrassende groente

Groentesoep met een verrassende variatie. Dit recept bevat in de eerste plaats groenten die u misschien niet gewend bent om in de soep te doen. Verrassend is de manier om de soep af te maken en extra smaak te geven.

Tekst: **Miriam de Windt**

De Engelse naam voor koolraap is turnip-cabbage of gewoon turnip. Koolraap is een eigenlijk een wintergroente. Het wordt vaak verward met koolrabi of met knolraap. Ze zijn echter verschillend, zowel van smaak en bereiding.

Koolraap is waarschijnlijk ontstaan uit een kruising tussen kool en knolraap. Het heeft een zoetige smaak en lijkt op wortelen.
Het is best veelzijdig. U kunt het behalve gewoon koken, ook pureren in ovenschotels, al dan niet gecombineerd met aardappelen en andere toevoegsels. En uiteraard verwerken in soepen.
Koolraap is rijk aan vitamine C en vezels. Het bevat goede hoeveelheden B-complex en verschillende mineralen (kalk, kalium, ijzer, zink, selenium en mangaan).
Als u koolraap gaat kopen, dient u erop te letten dat het niet gerimpeld is, want dan is hij oud. Aan de buitenkant moet het gaaf zijn, zonder verdachte plekken, hetgeen dan een teken is dat hij is aangetast.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Idaho potatoes

Alle soorten aardappelen die verbouwd worden in de Amerikaanse staat Idaho zijn de facto 'Idaho potatoes'. Maar men bedoelt de Russet-aardappelen uit Idaho.
Russet-aardappelen zijn over het algemeen groot en bevatten meer zetmeel dan gewone aardappelen. Door het grotere gehalte aan zetmeel zijn Russets geschikt om te bakken in de oven ('baked'), pureren en om te frituren (frietjes en chips). Het zetmeel caramelliseert bij het frituren en zorgt voor een goudkleurige korst, krokant en lekker.
Bij het kopen dient u stevige soorten te kiezen, zonder schimmel of zachte plekjes.

Vegetarische bouillon

Niet alleen is vegetarische bouillon lekker, maar het heeft ook een belangrijk gezondheidsvoordeel.
In detox-programma's en vastenkuren heeft groentebouillon een prominente rol. Veelal wordt een detoxdag begonnen met een kopje verse groentebouillon. Om te beginnen is het vochtafdrijvend, mits zonder zout. Nieren gaan beter functioneren en de urineproductie wordt vergroot. Hierdoor worden gifstoffen en resten van metabolische processen verwijderd. Onder meer urinezuur.
Groentebouillon van verse groenten bevat veel mineralen, elektrolyten en spoorelementen. Uw lichaam krijgt met elk kopje bouillon een boost met extra mineralen. Mineralen zijn bouwstoffen.
Zeker bij of na ziekte is het een handige, makkelijke en voordelige manier om uw lichaam extra bouwstoffen te geven.
Vaardig uzelf in het maken van verse groentebouillon, niet alleen voor een voedzame soep, maar tevens voor een oppeppende, gezondheidsbevorderende drank.

Analyse

Deze soep bevat heel weinig calorieën. Minder dan 10 procent van het DAH voor energie. Door de groenten en de bonen heeft het toch voldoende verzadigingswaarde, waardoor u deze soep gerust voor de lunch of de warme maaltijd kunt gebruiken. Dit is een groot pluspunt.
Vezels, kalk, ijzer, vitamines A, B1 en C zijn de goede voedingsstoffen die u binnenkrijgt door dit soeprecept. De leveranciers van deze goede voedingsstoffen zijn voornamelijk de bonen en koolraap; in iets mindere mate de overige groenten.
Verder bevat het uitsluitend plantaardige eiwitten. Ook handig voor de noodzakelijke balans met dierlijke eiwitten. En bovendien is het compleet veganistisch.

Het is bijna vakantie. Lekkere en voedzame soepen zijn altijd welkom. Zelfs noodzakelijk, aangezien voedingsgewoonten meestal veranderen gedurende de vakantie. Onregelmatiger, ongezonder, andere soorten gerechten en maaltijden. Een alkaliserend soepje is een oplossing om uw gezondheid toch te waarborgen.

Eet smakelijk en gezond!

Kook mee met May.

Ingrediënten:
½ cup van elk:
Klein gehakte uien
Klein gesneden wortel
Klein gesneden bleekselderij
Klein gesneden koolraap
Klein gesneden Idaho aardappel
In ringen gesneden prei (witte deel)
Verse tomaat, gepeld en in stukjes
4 cups vegetarische bouillon, eigen gemaakt
½ cup kleine stukjes vermicelli
1 blik witte bonen (400 gram)
1 bos basilicum
3 tenen knoflook, fijn gehakt
Zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:
Alle groenten en de bouillon in een soeppan met dikke bodem doen.
Aan de kook brengen en 10 minuten laten pruttelen boven een klein pitje.
De vermicelli en 1 cup van de bonen met vocht toevoegen.
Nog 10 minuten laten pruttelen.

De basilicumsaus:
De rest van de bonen met het vocht, de basilicumblaadjes en de knoflook in de keukenmachine fijnmalen tot het een gladde pasta is.
Bij de soep voegen, roeren en afmaken met zout en peper.
Met warm stokbrood serveren.

Voor 4 personen.

Eet smakelijk,

May

Miss Black Hair

Dit jaar is voor de tweede keer een Miss Black Hair Nederland-verkiezing gehouden, een verkiezing om vrouwen te stimuleren hun haar op natuurlijke wijze te dragen. Maar het gaat verder dan dat: het is een oproep aan vrouwen om te zijn wie ze zijn, om in hun kracht te staan en dat uit te dragen naar anderen.

Tekst **Mineke de Vries**

Foto's: **Mineke de Vries, GetImage en Miss Black Hair Nederland**

Vorig jaar won Daya Maduro de verkiezingen, waaraan de Ñapa in april aandacht besteedde. In maart leverden de nieuwe verkiezingen een nieuwe Miss Black Hair Nederland op: Deborah Cameron. Zij zal komend jaar vrouwen empoweren met haar verhaal.
Cameron is niet alleen getekend door het leven, maar ook voor het leven. Maar tegelijkertijd is dat haar bron van kracht. In Suriname geboren op een zonnige zaterdag, zoals ze zelf zegt, ontdekte haar moeder na twee maanden het begin van een agressieve vorm van kinderkanker in haar ogen. In Nederland volgde een behandeling waar preventief één oog werd verwijderd. Na nog een operatie op haar zesde, met halfjaarlijkse controles in het vooruitzicht, besloot haar moeder in Nederland te blijven, ook omdat een zusje van Cameron eveneens ernstig ziek was. Zodoende groeide Cameron op in de Schilderswijk in Den Haag. Ooit uitgelachen en bespot om haar uiterlijk, werd ze in maart uitgeroepen tot Miss Black Hair.

Begin dit jaar zag ze de advertentie voor de Miss Black Hair-verkiezingen. Cameron: "Toen ik de advertentie zag, wist ik meteen dat ik wilde meedoen. Ondanks dat de naam anders doet vermoeden, zochten ze geen schoonheid, maar rolmodellen. De aanmeldingsprocedure ging vooral om je motivatie; ook om de relatie die je hebt met je haar, maar vooral om je motivatie wat je wilt in het leven, hoe je dingen hebt bereikt, hoe je je zelfvertrouwen hebt opgebouwd. En daar weet ik alles van. Ik weet als geen ander dat het niet gaat om waar je vandaan komt, maar waar je heengaat. Waar ik nu sta, heb ik te danken aan wat ik heb meegemaakt. Ik zou niks in mijn leven willen veranderen."

Misbruik en mishandeling

Naast haar fysieke beperking schrijft Cameron haar kracht ook toe aan een verleden van seksueel misbruik en lichamelijke en psychische mishandeling, waar ze overigens gemakkelijk over praat. "Ik wil namelijk een boodschap meegeven, ik wil een cirkel doorbreken. Het blijven taboe-onderwerpen, terwijl we allemaal weten dat het plaatsvindt en dat het generatie op generatie doorgaat."
Toen Cameron twee maanden in Limburg bij familie was ten tijde van haar tweede operatie – ze was toen zes – is ze door haar familieleden seksueel misbruikt. "Maar ook mijn eigen moeder – die zelf een moeilijke jeugd heeft gehad, moest voor straf buiten slapen, dat soort dingen – projecteerde dat op mij in mijn jonge jaren. Ik begrijp dat wel, ik was het dichtst bij, mijn moeder wist niet beter en kon niet anders. Zij moest vanaf haar veertiende voor zichzelf zorgen, heeft zichzelf alles aangeleerd, wat wil je dan?"
Gevolg was wel dat Cameron vaak niet naar school kon. "Achteraf gezien besef je dat het onschuldige van het kind stapsgewijs kapot is gemaakt. Ik kon niet meer huilen. Het verdriet was te groot, met als gevolg dat ik vanaf mijn achtste depressieve gevoelens kreeg."
Overigens speelde haar vader geen rol in de opvoeding, hij is in Suriname gebleven en heeft nooit meer wat laten horen, aldus Cameron. "Hij reageerde niet op brieven en wilde mij toen ik op mijn 21e terugging naar Suriname niet ontvangen. Helaas hebben we geen band kunnen opbouwen." Naast de schade die dit alles opleverde, vormt het je ook, weet Cameron. "Ik weet één ding: je moet voor jezelf zorgen, dat is de basis."

Balans gevonden

De relatie met haar moeder is inmiddels hersteld en verbeterd. Sterker nog, Cameron heeft grote bewondering voor haar en is haar ongelooflijk dankbaar. "Je moet er ook niet over blijven praten, ik heb er bewondering voor hoe ze het heeft gedaan. Ze had het zwaar en krabbelde maar weer op uit een zware inzinking. We wonen nu samen, het is tijd dat ik voor haar ga zorgen en we hebben het goed. Ik heb een mooie balans gevonden met mijn moeder. En hoe tegenstrijdig het misschien ook klinkt, zij is juist mijn inspiratiebron. Ik ben haar dankbaar voor het feit dat zij met mij naar Nederland is gegaan. Als we in Suriname waren gebleven, was ik nu zeker blind geweest.

kroont rolmodellen

Dat heeft ze voor mij gedaan, en al die banen die ze altijd maar heeft aangenomen, dat heeft ze wel voor mij gedaan. Een moeder die alles heeft gegeven voor mij, ja daar wil ik graag wat voor terugdoen, met alle liefde die ik in me heb. Mijn grote voorbeeld is mijn moeder, die me heeft geleerd alles eruit te halen wat erin zit, hoe zwaar het ook kan zijn. Het verleden is geweest, we zijn nu samen op een goede plek beland."

Ambassadeur zelfliefde

Als Miss Black Hair is het doel om een jaar lang een rolmodel te zijn voor andere zwarte vrouwen. "Ik weet als geen ander dat je niet aan de heersende norm hoeft te voldoen: schoonheid zit echt van binnen. Ik ben trots op waar ik vandaan kom en dat wil ik graag uitdragen. De bedoeling is dat je een ambassadeur bent. Ik ben zodoende veel op veel events en vertel als Miss Black Hair mijn verhaal om anderen te empoweren. Ik wil mijn zelfliefde uitdragen en delen. Natuurlijk, ik heb een handicap, ik mis één oog en van het andere is het zicht aan de onderkant weg, maar ik ervaar dat niet als een enorme beperking. Sommige vaardigheden lukken mij niet, ik kan bijvoorbeeld niet autorijden en in de gang moeten ze niet onverwacht allemaal spullen op de grond zetten, want die zie ik niet. Maar mijn leven is daarop ingesteld. Mijn ervaringen met hoe je te richten op datgene wat je wél kunt, daar kan ik anderen bij helpen."

Wat Cameron deze maanden al heeft gedaan is naast het meelopen met een modeshow, vooral het geven van powertalks tijdens events. De events waar Cameron spreekt, worden zorgvuldig uitgekozen en aangedragen door Ashaki Leito en Sherlon Gerard, de oprichters van Miss Black Hair. "Ik ga met mensen in gesprek over zelfliefde, over zelfacceptatie. Ik geef tips vanuit mijn eigen ervaringen hoe je kunt omgaan met depressie, met verdriet en pijn, hoe je anders kunt kijken, hoe je ervaringen kunt verwerken met bijvoorbeeld therapie, hoe je je niet meer moet laat leiden door je verleden."

Het allerbelangrijkste vindt Cameron dat je je omringt met positieve mensen. "Ik ben me heel erg bewust van wie ik nog wel en niet in mijn leven toelaat. Je moet uit de cirkel stappen van kommer en kwel. Als je dat niet doet, kun je niet groeien. Je kunt namelijk niks terugdraaien in je leven, je kunt alleen maar vooruit. Luister niet naar twijfelaars, maar geloof in jezelf. Dat loswerken van mensen die niet goed voor je zijn, dat kost superveel energie, maar je moet bereid zijn in jezelf te investeren, dan krijg je er zoveel voor terug: jezelf." Maar ook, ze kan het niet vaak genoeg zeggen: "Wees zelfstandig, maak je vooral niet afhankelijk van anderen. Dat ik mijn mond opendoe, dat op zich doorbreekt al iets."

Het praten op de events, de empowerment talks, het gaat haar erg gemakkelijk af, vindt ze zelf. "Ik heb een soort natuurlijke gave om te spreken. Ik heb geen theateropleiding, maar ik weet van binnen dat ik een performer ben, dat ik kan entertainen, dat ik kan spreken. Let maar op, heel Nederland gaat mij kennen vanwege mijn talent. Ik ga doorbreken, naast mijn werk als jeugdwerker, als empowerment speaker, als cabaretier. Je moet je talenten optimaal de kans geven om te groeien, dat ga ik echt doen."

Voor jezelf zorgen

Inmiddels studeert Cameron Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Eigenlijk wilde ze elektrotechniek gaan doen, maar haar moeder – die de eerste vrouwelijke lasser van Suriname was – vond het beter als ze de mavo en hopelijk de havo zou doen. Dat laatste lukte niet vanwege haar moeite met de talen. Op haar achttiende nam ze een tussenjaar, een jaar ook dat ze gebruikte voor een reconstructieoperatie aan haar gezicht. "Door de kanker was het kraakbeen rond mijn ogen niet meegegroeid. Tijdens deze operatie hebben ze mijn gezicht opgevuld met kunststof kraakbeen, wat een enorme verbetering betekende voor mijn uiterlijk."

Met nog diverse andere onderbrekingen legde zich toe op sociaal-cultureel werk waarbij ze stages kon lopen in de buurthuizen in Den Haag. "Op de stages merkte ik voor het eerst dat mensen in me geloofden. Ik ben nu elf jaar in dienst en ben in de tussentijd verder gaan studeren met de opleiding Maatschappelijk Werk. Want mijn motto is altijd: je diploma is je man! Ik heb aan mijn moeder gezien hoe zij heeft moeten knokken, maar altijd zelfstandig is geweest. Dat moet het streven van ons vrouwen zijn: voor jezelf kunnen zorgen."

Hangmat en cocktails

Cameron organiseert samen met Siggi Florentina een eigen talkshow specifiek voor vrouwen. Dat gebeurt in theater Vaillant in Den Haag. "We zijn heel klein begonnen en staan nu voor de derde talkshow. Het gaat om allerlei topics, het kan gaan over geld, over zelfvertrouwen. Vanuit Miss Black Hair willen we ook een dergelijke talkshow gaan doen, maar dan specifiek voor zwarte vrouwen. De voorbereidingen daarvoor worden nu getroffen. Het moet een platform worden om van elkaar te leren om de knowhow die we meedragen uit te dragen en over te dragen. Natuurlijk zal het dan ook gaan over geschiedenis, over onderwerpen die ons zwarte vrouwen raken en bezighouden. Het publiek, dat zijn zwarte vrouwen die zoeken naar bewustwording."

Het empoweren van vrouwen, dat is waar ze nu voor gaat. Het is een diep verlangen om met haar eigen zoektocht anderen op weg te helpen. Maar terug naar Suriname, dat is daarnaast haar grote wens. Volgend jaar als ze is afgestudeerd, dan gaat ze daar zeker heen. "Dan ga ik in een hangmat hangen en cocktails drinken. Ik wil de cultuur opsnuiven, plantages bezoeken, weten waar ik vandaan kom, Suriname voelen en ervaren. Daarnaast ga ik me verdiepen in het spirituele, in kruiden, ik wil daar meer van weten. En ik ga op zoek naar een stukje land, voor later. Want ik wil beslist niet oud worden in Nederland."

Cameron sluit af, stralend en sterk. "Je kunt alles bereiken wat je wilt. Bedenk hoe beperkt ik ben geweest en in zekere zin nog ben. Je kunt je niet voorstellen hoe ik ben uitgelachen om mijn uiterlijk, mijn gebrek. Ik was lelijk, ik was dik, werd bespot om mijn ene oog. En kijk wie ik nu ben, dat ik ondanks dat alles nu Miss Black Hair ben en vrouwen mag empoweren om alle kracht uit zichzelf te halen. Ja, daar ben ik supertrots op."

Opvolging binnen het familiebedrijf

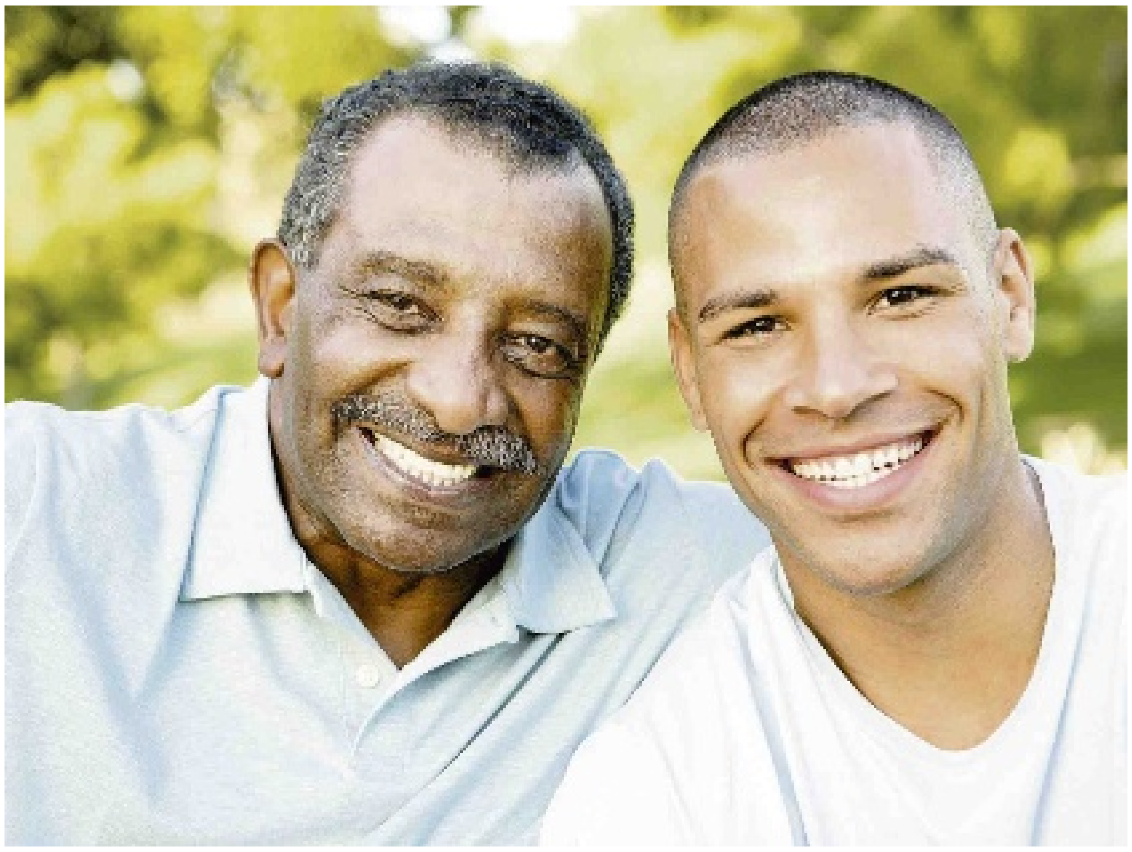

Bij alle familiebedrijven is de toekomst (de opvolging) het belangrijkst. Zij lopen daarbij aan tegen verschillende juridische en fiscale vraagstukken. Gezien hun rol in onze economie en maatschappij is de continuïteit van familiebedrijven een onderwerp dat eenieder raakt. PricewaterhouseCoopers Curaçao heeft op 9 juni een seminar gehouden waarbij opvolging binnen het familiebedrijf centraal stond. Wij geven u hierna een samenvatting van de onderwerpen die aan de orde zijn gekomen.

Tekst: **Ingemara Bak** en **Harley Offerman**

PricewaterhouseCoopers (PwC) doet al meer dan tien jaar jaarlijks een onderzoek naar de ontwikkelingen binnen het familiebedrijf. Begin dit jaar is de Next Generation Survey 2016 uitgevoerd.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de nieuwe generatie ambitieus en goed voorbereid is. Zij heeft zelfvertrouwen en heeft grote verwachtingen. Een grote meerderheid geeft aan hun stempel te willen drukken door zich te onderscheiden en is niet alleen gericht op groei en een betere marktpositie. Internationalisering en diversificatie worden belangrijk gevonden. De nieuwe generatie loopt echter ook aan tegen meer uitdagingen, zoals het ontbreken van good governance-regels, het gebrek aan adequate managers of leidinggevenden en de noodzaak tot digitalisering. Aspecten die allemaal bij bedrijfsopvolging opgelost moeten worden.

Het familiebedrijf bestaat uit twee belangrijke componenten: de familie en het bedrijf. Als deze twee componenten bij elkaar komen, kan dit tot grote successen leiden. Familiebedrijven hebben echter ook te maken met uitdagingen. Te denken valt aan conflicten binnen de familie, beperkte financiële middelen en het wegvallen van de leider van de onderneming. Een goed opgezette en uitgevoerde juridische en fiscale overdracht van het familiebedrijf is van essentieel belang om succes te behouden. Het opvolgingsproces, van planning tot implementatie, is zeer dynamisch en dient tussentijds gevolgd te worden om te beoordelen of bijsturing gewenst of noodzakelijk is.

Vermogensoverheveling bij leven

Vaak is het familiebedrijf het voornaamste bezit van de familie. Door tijdens leven te beginnen met overdracht van het familievermogen, kan bij overlijden belasting worden bespaard. De tarieven van schenkingsrecht en successierecht zijn gelijk, maar stijgen naarmate de verkrijging hoger wordt. Een erfgenaam betaalt meer over een miljoen gulden, dan hij zou betalen indien hij gedurende vijf jaar, ieder jaar 200.000 gulden zou ontvangen. Daarnaast heeft vermogensoverheveling tijdens leven als voordeel dat de waardeaangroei over het vermogen bij de toekomstige erfgenamen plaatsvindt. Ouders zijn vaak huiverig over het schenken aan hun kinderen, maar er zijn vormen van schenking waarbij ouders de macht kunnen behouden over het geschonken goed.

Juridische en fiscale aspecten

Bij planning van de overdracht van het familievermogen en het familiebedrijf moet rekening worden gehouden met de juridische aspecten. Vanuit de familie bezien, kan gedacht worden aan huwelijkse voorwaarden en testamenten. Vanuit het bedrijf bezien, zijn verschillende vormen van bedrijfsoverdracht mogelijk. Bedrijfsoverdracht is maatwerk. Het is geen 'one size fits all'. Het is belangrijk dat de huidige en de volgende generatie om de tafel zitten om te brainstormen over de toekomst van hun bedrijf. Vervolgens kan vanuit fiscaal oogpunt worden bekeken op welke wijze hun wensen gerealiseerd kunnen worden. Onze fiscale wetgeving biedt diverse mogelijkheden. Zo zijn er oplossingen om te voorkomen dat bij overdracht direct belasting betaald moet worden en de overdracht kan ook zodanig gestructureerd worden dat de bedrijfsopvolgers worden geholpen met de financiering van de aankoop. De belangrijkste conclusie is dat een goed voorbereide en doordachte overdracht families helpt om hun vermogen in stand te houden en over te dragen aan toekomstige generaties. Dit vereist een zorgvuldige beoordeling van de verschillende mogelijkheden waarbij rekening wordt gehouden met de wensen van de familie en uiteraard ook de juridische en fiscale aspecten.

http://www.pwc.com/gx/en/services/family-business/next-gen-survey.html

Mr. Ingemara Bak en mr. Harley Offerman zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
2 groentesoort, **11** toegangsweg, **13** haaksteek, **15** devies, **16** ingesleten gewoonte, **19** werkelijk, **20** mager, **21** verkeersader, **23** handgreep, **24** nummer (afk.), **25** bos, **26** olm, **28** meer dan goed is, **29** afwenden, **30** rookgerei, **31** rondhout, **33** Turks hoofddeksel, **35** moment, **36** sciencefiction (afk.), **37** deel van een fuik, **39** kleinood, **42** bijzonder, **43** wond, **45** uiterste rand, **46** verdwenen, **47** studentenvereniging, **49** mannetjeseend, **50** zenuwachtigheid.

VERTICAAL
1 rolrond, **2** houtschaafsel, **3** muurholte, **4** Oude Testament, **5** uitverkoop, **6** matig warm, **7** eetlepel (afk.), **8** gard, **9** koude lekkernij, **10** omtrent, **12** afwaarts, **14** filmopname, **16** snoeperig, **17** onbepaald voornaamwoord, **18** bagage, **21** misère, **22** smeekbede, **25** durf, **27** onbeweeglijk, **32** in het jaar, **34** Deense munt, **36** tooi, **38** middelpunt, **40** dus, **41** niet voor, **42** knauw, **44** plaats in Gelderland, **46** groet, **48** senior, **49** persoonlijk voornaamwoord.

1	■	2	3	4		5		6		7	8	9	■	10
11	12				■		■		■	13			14	
15				■	16		17		18	■	19			
20			■	21						22	■	23		
24		■	25			■		■	26		27	■	28	
	■	29					■	30					■	
31	32	■	33			■	34	■	35			■	36	
37		38	■	39		40		41			■	42		
43			44	■	45					■	46			
47				48	■		■		■	49				
	■	50											■	

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Noraima Paulina
Tanki Leendert 169
Aruba

C. Swart
Lyraweg 76
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

7					3			9
					4	3		
		9				6	1	
	8		9		1	4	3	6
					5		7	
		2		7		1	8	
2	5			1	8			
	7		4	5				
	1	6	2				5	4

HEAVY

						5		
	9				1		4	
4	1			2				
							3	8
8			6					
6								7
			3		4			
		9	7				8	
		2			5	1		9

ZWEEDSE PUZZEL

portaal / krijgsbende		bovendien		feet / snelheidswedstrijd		aansporing		massa / op leeftijd		ondergang	
						beslommering / blaasinstrument					
Zwitsers kanton		bevel / staat van de VS			Romeinse bosgod / regelmaat					soort verpakking	
			bergpas / mannelijk (afk.)				aanw. vnw. / symbool scandium				deel v.e. orgel
Griekse dichter / bridgeterm								tandkarpertje / hectoliter			
				in de nabijheid							
kopstem							slim				

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7				■		■
	■		■	■	8	9	10	
11			12		■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. Eigenschap van een kastelein die geen volk over de vloer heeft (7); **6.** Als de bliksem binnen een gevecht (6); **8.** Verdikking van de huid en de ziel (4); **11.** Nog een teug en je bent in de olie! (5); **13.** Het is vals om zo scheel te zijn (5); **14.** Het gaat maar door in de stad! (6).

VERTICAAL:
1. Het is niet leuk om ervoor te staan (4); **2.** Tijd om te oefenen voor Engelse artiesten (5); **4.** Hierdoor zijn de gordijnen niet spoorloos (4); **5.** Aanknopingspunten (7); **7.** Goed dat het een beetje vuil is (6); **9.** Telwoord? (4); **10.** Een kopje voor de boodschappen (3); **12.** Geen netwerk (4).

WOORDZOEKER

A	E	L	A	Z	A	P	N	D	G	U	S	I
F	T	T	J	U	W	E	L	I	E	R	C	V
B	J	E	A	N	N	E	D	A	R	C	H	O
A	D	M	O	E	E	R	R	E	T	R	O	O
K	U	I	I	N	A	R	D	F	R	I	O	R
E	I	D	C	A	T	I	E	O	D	S	N	W
N	N	D	D	H	S	V	O	X	E	I	H	A
I	K	E	E	N	T	S	O	T	A	S	E	A
N	O	L	I	N	T	E	R	E	S	T	I	R
G	N	S	B	Z	S	U	N	R	R	IJ	D	T
E	IJ	T	E	H	E	I	D	R	D	D	I	S
V	N	E	G	L	A	W	M	I	E	N	E	K
I	W	E	L	D	E	N	K	E	N	D	L	R
N	E	I	E	O	R	P	S	R	T	A	O	G
G	A	L	A	N	G	S	K	O	M	E	N	M
T	B	E	R	G	E	T	A	P	P	E	R	T

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AFBAKENING
AZALEA
BERGETAPPE
CRISISTIJD
DECOR
DENSIMETER
DICHTEN
DINANT
DUINKONIJN
FOXTERRIER
GEBIED
GOEDAARDIG
HANSOP
INDIENEN
INGEVING
INSIDER
INTEREST
JEANNEDARC
JUWELIER
KLAMP
LANGSKOMEN
MIDDELSTE
MODERN
ONTVOERDER
OOSTZEE
PLATINA
SCHOONHEID
SPROEIEN
TAILLEUR
TAXEREN
VOORWAARTS
WALGEN
WELDENKEND
ZWERFDIER

© Sanders Puzzelboeken/160618

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	1	4	7	5	2	3	9	6
6	5	7	3	9	1	2	8	4
9	2	3	8	4	6	5	7	1
5	6	1	2	7	8	4	3	9
2	4	8	1	3	9	7	6	5
7	3	9	5	6	4	8	1	2
1	7	2	9	8	5	6	4	3
3	9	6	4	2	7	1	5	8
4	8	5	6	1	3	9	2	7

Heavy

5	9	8	1	4	7	3	2	6
7	3	6	9	2	5	4	8	1
4	2	1	6	8	3	5	7	9
1	4	9	7	6	8	2	3	5
6	5	7	3	1	2	9	4	8
2	8	3	5	9	4	6	1	7
3	6	5	2	7	1	8	9	4
9	7	4	8	3	6	1	5	2
8	1	2	4	5	9	7	6	3

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Blondje; 6. alvast; 8. step; 11. step; 13. twist; 14. kaping.
Verticaal: 1. Alfa; 2. knots; 4. jute; 5. kapstok; 7. voorop; 9. trio; 10. pot; 12. sten.
Woordzoeker:
VOLGIETEN

Zweedse puzzel

■	L	■	H	■	G	■	A	■	S	■	E
M	O	R	E	E	L	■	F	I	L	E	T
■	O	■	N	E	■	E	B	R	O	■	C
A	P	P	■	M	E	P	■	L	E	O	■
■	P	L	A	S	T	I	C	■	R	A	D
P	A	A	L	■	N	E	O	M	I	S	T
■	S	K	I	P	A	K	■	N	E	E	P

Prijspuzzel

W	E	S	T	E	R	N	■	S	T	O	L	S	E	L
■	S	T	E	N	O	■	R	■	E	L	I	T	E	■
O	P	E	N	■	S	K	A	T	E	■	D	O	N	S
P	■	E	■	V	E	R	R	U	K	T	■	E	■	L
T	A	N	T	E	■	I	E	R	■	R	E	T	R	O
O	■	B	A	C	O	N	■	B	L	U	S	H	■	T
C	R	A	S	H	■	K	O	I	■	S	T	A	D	S
H	■	K	■	T	R	E	K	N	E	T	■	S	■	O
T	O	K	O	■	A	L	E	E	R	■	S	P	A	M
■	D	E	L	T	A	■	R	■	O	P	P	E	R	■
W	E	R	E	L	D	S	■	O	P	H	A	L	E	N

Beroep onder de loep.

‘Geweldig om ellende te voorkomen’

Haar beroep wordt vaak ondergewaardeerd omdat niet iedereen zich realiseert dat een slechte mondhygiëne ziekten kan veroorzaken. Esther Richardson is geboren op Curaçao, groeide op in New York, studeerde daar maar kwam voor het klimaat terug naar het eiland. Als mondhygiëniste. Maar soms mist ze New York nog: “De mogelijkheden om verder te studeren zijn in Amerika beter dan hier. Bovendien mis ik wel de cultuur.” Maar afgezien daarvan heeft ze het op Curaçao weer prima naar haar zin.

Tekst en foto: **Marja Berk**

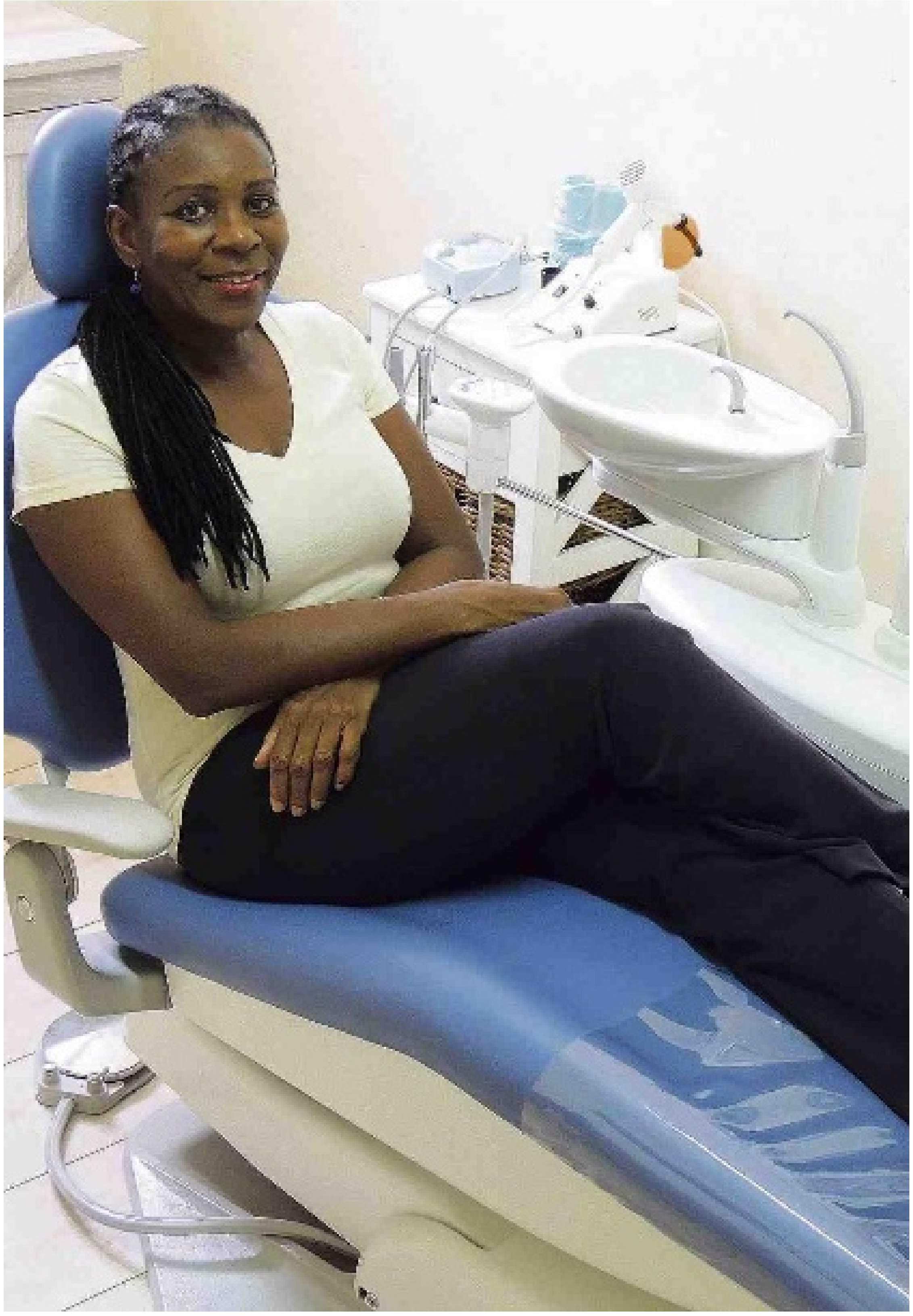

Wat houdt je werk in?

“Vanaf het afronden van mijn studie ben ik mondhygiëniste en heb uiteraard ook hier mijn licentie. Ik heb ook voor tandartsen gewerkt en in 2014 is het me gelukt een eigen praktijk te beginnen. Het verschil van mijn werk met een tandarts is dat een tandarts repareert en problemen oplost, terwijl ik juist die problemen kan voorkomen. Naast het schoonhouden van een gebit richt ik me op educatie van mijn cliënten. Dat helpt bij preventie en dat is zeer belangrijk. Veel mensen hebben paradontitis en dat is echt niet nodig.”

Hoe lang doe je dit werk al?

“In 1988 ben ik afgestudeerd en vanaf dat moment doe ik dit werk al. Ik heb zes jaar in New York gewerkt en daarna ben ik naar Curaçao gekomen.”

Wat vind je het leukste aan je werk?

“Ik heb het gevoel dat ik mensen echt help bij hetgeen ik doe. Wat begint in je mond kan effect hebben op je hele lichaam. Veel mensen realiseren zich dat niet. Als je gebit niet gezond is kun je door slecht kauwen maagklachten krijgen. Tandplak veroorzaakt ook een bacterie die in je bloed terechtkomt. Het is wetenschappelijk bewezen dat het effect kan hebben op de werking van je hart of hersens. Daarom vind ik mijn werk geweldig omdat ik in staat ben deze ellende te voorkomen. En het leukste is natuurlijk als ik mensen kan helpen die een tandvleesziekte hebben, bijvoorbeeld veel pockets.
Die zijn vaak het begin van paradontitis en ik zorg dan dat zowel de tand of kies, het tandvlees én het bot zich kunnen herstellen. Vergis je niet, door vergevorderde paradontitis kunnen je tanden en kiezen uitvallen als je er niets aan doet.
Maar als ik na een paar maanden vooruitgang zie, geeft me dat veel voldoening.”

Wat vind je het minst leuke?

“Wat ik niet leuk vind is dat mensen vaak het verschil niet weten tussen een tandarts en een mondhygiëniste. Weinigen realiseren zich dat veel problemen voorkomen kunnen worden in plaats van opgelost. Daar legt de meerderheid zijn prioriteit: het oplossen van problemen en de nodige vullingen. Ze wachten tot ze pijn krijgen en gaan dan naar de tandarts. Dat is te laat en niet nodig!”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

“Als ik dit niet had gedaan was ik advocaat geworden. Ik kan absoluut niet tegen onrecht.
Maar omdat mijn interesse ook heel erg lag bij biologie is die rechtenstudie er niet van gekomen. En daar heb ik nog steeds geen spijt van.”